

őrző (hordozó) intézmények, csoportok, közösségek, olyannyira, hogy ma a közösség szótól szinte kiütéseket kap az önmagát modernnek tartó (ízíg-vérig individualista) ember. Lefordítva ezt a mindennapi élet nyelvére – ami emberi tartásunkat és életminőségünket illeti –, valamennyien a történelem szemétdombjára kerültünk.

Lassú kijózanodás

■ Ahogyan a kommunista rendszer bukását sem lehet a társadalmi rendszerrel való bátor szembeszegülés következményének tekinteni, úgy az új rendszer szervezeti kereteinek és szabályainak (kezdeti) tudomásulvételéről sem állítható, hogy 25 év után ma is élvezné a társadalom többségének rokonszenvét. A Nyugattal szembeni elvárások is egyre halványabbak, a kijózanító erők viszont egyre kézzelfoghatóbbak.

A szabadsághoz és a jóléthez fűződő vágyálmokkal annak idején az embereket könnyen lépre lehetett csalni, ám az elmúlt másfél-két évtizedben nyilvánvalóvá vált, hogy az EU képtelen megérteni – pláne orvosolni – a volt szocialista országok problémáit, ami nemcsak az utóbbiak számlájára írható, hanem a nyugati demokrácia kudarcát is jelenti egyúttal. Ez a kudarc nem csupán a segítő kéznnyújtás – a felzárkózáshoz nélkülözhetetlen anyagi segítség és szolidaritás – elmaradásában jutott kifejezésre, hanem az aktuálisan felmerülő problémák kezelésében is, ami további megoldhatatlan konfliktusok forrását jelenti.

A felelős nemzeti politikának ideje lenne szembenéznie azzal a ténnyel, hogy a „nyitott társadalom” megteremtésére irányuló erőfeszítések megfelelő gazdasági háttér és demokratikus hagyományok nélkül sorozatosan rossz döntésekhez vezettek. Azt sem árt józanul tudomásul venni, hogy sokan azok közül, akik Nyugaton érzélgős emberbaráti pózban tetszelegtek, úton-útfélen kioktatnak bennünket, minimális befektetésre sem hajlandóak a rászorulóknak megsegítése érdekében, viszont következetesen nyíltan vagy alig leplezetten térségek, országok és népek destabilizálására törekszenek.

A fentebb tárgyalt kérdéskör legnyugtalanítóbb és továbbra is megválaszolatlan kérdése, hogy az individualizmus térhódítása s ennek folyamányaként a közösségben, nemzetben való gondolkodás hiánya, társadalmi érték és térvesztése vajon mikor és mitől csap át közösségben való felelősségteljes gondolkodásba. E nélkül a mentális cezúra (szemléletváltás) nélkül hiába ámitjuk magunkat a társadalom majdani tartós fellendülésével, hiába tekinti magát egyik vagy másik oldal haladónak, nemzetközinek, a másik meg patriotának, nemzetinek, ha a közösség kohéziós ereje tovább csökken, a közbizalom tovább erodálódik, mindenféle társadalom- és gazdaságpolitika kudarcra van ítélve.

Pszichológiai szempontból ebben rejlik a rendszerváltás/változtatás rákfenéje, és amíg ez a lelki beállítódás nem változik meg, esélyünk sem lesz rá, hogy gazdasági, demográfiai, erkölcsi, szellemi téren a romokt belátható időn belül eltakarítsuk.

Talán nemcsak a pszichológus szól belőlem, hanem a társadalomkutató és kisebbségpolitikus is: ha mégoly kétségek közepette is, valamiféle lelki megújulásban (szemléletváltásban) reménykedem.

A NYUGATI MAGYAR DIASZPÓRA VISSZAÚTJA

*a seb már régesrég begyógyult
és mintha mégis vérzene*
DSIDA JENŐ

■ A határon túli magyarok létének, megmaradásának támogatására létesített Bethlen Gábor Alapítvány szervezése során (1979–1989) tapasztaltam, hogy nemzetvédő törekvésünket, nemzetépítő mozgalmunkat külhonban a magyar emigráció s az 56-os szervezetek képviselői érzékelték és támogatták igazán. Ők, akik „A haza minden előtt!” jegyében – a külhoni magyar nemzetrész tagjaiként – kapcsolatot tartottak velünk; közösen éltették magyar identitásunkat.

Ők – élő és működő közösségeik, a magyar kultúrát, anyanyelvünket ápoló egyházaik és civilszervezeteik, iskoláik, cserkészeik, magyar házaik, kulturális egyesületeik, kiadóik, újságjaik – alkotják a nyelvét és kultúráját megőrző egyharmadot. Ők tették a vonzáskörükbe tartozó külföldet *külhommá*. Ahol otthon érezhették magukat nemcsak a befogadottak, hanem

az odalátogató rokonok, ismerősök, a vendégmagyarok is. Az otthonosságot kiváló személyiségek és kiemelkedően működő szervezetek, intézmények – olykor egymással rivalizáló vagy pörlekedő, de – egymás munkásságát ismerő együtteseinek hálózata biztosította. Akik az új jövevényekre s a hanyatló magyar közösségekre is figyeltek.

Alapítvány és nemzeti szolidaritás

■ Mi, Magyarországon élők, gyanakvással teli félelmes világban bújtattuk emberi kapcsolatainkat s a Nyugatról kapott könyveket és folyóiratokat. A volt szocialista országokban élő társainkkal összejártunk, ahogyan lehetett. Egymást bátorítva szövetkeztünk a jóra, a szabadabb létre, s – Illyés Gyuláék meg a népiek ifjabb nemzedéke összefogásával – törekedtünk a szenvedő magyar nemzetrészek üldözöttjeinek támogatására a Bethlen Gábor Alapítvány (BGA) révén, 1980-tól – a pártállami tiltással dacolva – öt évig féllégálisan úttörő szerepet vállalva a nemzeti szolidaritási akciók szervezésében. A BGA-nak a rendszerváltozásig meghatározó szerepe volt a határainkon túl élő magyarság hazai megismertetésében, támogatásában, kiváló képviselőinek, értékeinek népszerűsítésében, a magyar–magyar kapcsolatok ápolásában. Közreműködött például az 1987. szeptember 27-i lakiteleki találkozó megszervezésében, a Magyarságkutató Intézet, az Illyés Közalapítvány, a DUNA TV létrehozásában, a határon túli magyar nyelvű oktatás támogatásában, újraszervezésében.¹ Sokrétű munkájával, anyagi, szellemi, lelki támogatásával, *építő együttműködésével* a Bethlen Alapítvány – fennállása óta – a magyar civil társadalom éltetője, kezdeményezője. Ennek hozadéka pl. Vereckén Mattl Péter szobrász Magyar Honfoglalási Emlékműve, Budán a Csíkszentmihályi Róbert alkotta Németh László-szobor, Rieger Tibornak a Balatonbogláron föllállított Teleki Pál-szobra, Péterfy Lászlónak a Kolozsvárt 2013. október 23-án felavatott Bethlen Gábor-alkotása. E magyar emlékjeleket szétszakított nemzetrészeink jobbainak összefogásával állítottuk föl.

A BGA kitüntetéseivel, díjaival a magyarság – benne a magyar diaszpóra – értékeinek, alkotóinak elismerését, megismertetését, a magyar szellemi-kulturális örökség védelmét, a kelet-közép-európai szellemi együttműködést is ösztönzi. Az Alapítvány az elmúlt harminc év során mintegy háromszáz kitüntetést adományozott (Bethlen Gábor-díj, Márton Áron Emlékérem, Tamási Áron-díj, Teleki Pál-érem). Ezek egyharmadát – magyarságszolgálat elismeréseként – a négy kontinens félézredésében élő külföldi nemzettársaink kapták.²

A nemzeti emigráció közösségeihez, kiemelkedő képviselőihez ezernyi emlék köt. Sokkukkal tanáraink, barátaink (pl. Czine Mihály, Ilia Mihály, Vekerdi László, Csoóri Sándor, Kiss Ferenc, Kósa László, Kiss Gy. Csaba...), illetve Alma Materem, az Eötvös Collegium révén ismerkedtem meg. Az 1987 után hazalátogató emigráns írók – és közvetítésükkel mások is – bekapcsolódtak az Alapítvány létrehozásába, amit lázas buzgalommal szerveztünk a határon túl élők védelmében. Ebben az időben találkoztam például az Anyanyelvi Konferencia tengeren túli vezetőjével, Nagy Károllyal s az ő közvetítésével a Magyar Baráti Közösség számos tagjával, köztük Bőjtös Lászlóval, Papp Lászlóval, Cseh Tiborral, Ludányi Andrással, Lauer Edithtel, Várdy Béláékkal, Simon Andrással, Sass Mártonnal és másokkal, amikor az Egyesült Államokba látogattam, s az ITT-OTT táborán, az újjászerveződő Magyarok Világszövetsége programjáról – lapjában Cseh Tibor közölte – előadást tartottam.³ Londonban ismerkedtem meg Czigány Lóránttal és feleségével, Magdával, Siklós Istvánnal és a londoni Szepsi Csombor Kör képviselőivel, akik révén Cs. Szabó László, Szabó Zoltán szellemi holdudvarával is kapcsolatba kerültem.

A közelebbi élőkkel kollégista társaim jóvoltából találkoztam. Például az Amerikából hazalátogató Püski Sándorékkal, Ausztriából Deák Ernővel, aki meghívott egy Kufstein Konferenciára, ahol az európai magyar emigráció számos kiválóságát hallhattam, velük beszélgettem. Visszatérő vendég maradtam, s Ernő közvetítésével Bécsben Wurst Erzsébettel, Cserján Károllyal, Juhász Lászlóval, Smuk Andrással, Barki Évával és másokkal is megismerkedtem.

A felsőpulyai Kufstein-tanácskozáson a Nyugaton és az útdélletben élő magyarok jeles képviselőivel oszthattuk meg gondolatainkat. Oda mindig várakozással készültem, és sohasem csalódtam. Ott kaptam meg Borbándi Gyula *A magyar emigráció életrajza 1945–1985* című kitérő könyvét és a Kufstein-tanácskozások kiadványait, amelyek eligazítottak a külföldi magyarok társadalmában és szellemi világában. Eljutottam Szépfalusi Istvánékhöz, majd az Európai Protestáns Magyar Szövetség kiváló tagjaihoz, akik között Kovács Andor kalauzolt. Svájcban Czettler Antal, Zabolay Csekme Éva (SOS Transylvania), B. Szabó Péter és Böröcz József vezetőkkel is kapcsolatba kerültem, majd évek során számos szolidaritási, segélyezési akcióban együttműködtem velük.

*Haza az húzott, ami elűzött:
az ország szolgálta.
Szabadság! Küzdök, egyre küzdök:
ne legyek hazámnak se foglya.*
ILLYÉS GYULA

■ Ismerettségem, kapcsolataim, tapasztalataim hatványozódtak, amikor Csoóri Sándor hívására, 1994 őszén, megpályáztam a Magyarok Világszövetsége főtítkári posztját, és az elnökség (amelyben egyenlő arányban voltak képviselői a külhoni, az utódállamok-beli és az anyaországi magyaroknak) egyhangúlag megválasztott a világszervezet főtítkárának. Ekkor még az MVSZ Elnökségében és Választmányában – az összmagyarságot képviselő személyek sorában – ott találjuk a nemzet színe-javát. Ilyen neves, közösségeiket méltóan reprezentáló testületek vezetésével a 20. század végén nem működött nemzeti intézmény hazánkban. Velük együtt főtítkárként szolgálni – a vajúdvá születő, sok bajjal, belső konfliktusokkal terhelt Világszövetséget hivatalvezetőként működtetni – emberpróbáló feladat volt számomra. A Magyarok Világszövetségét (1929-ben, illetve 1938-ban) eredetileg a szétszórtságban élők összefogását, a külhoni magyarok honi érdekképviseletét, magyar megmaradásukat szolgáló intézményként alapították.⁴ A fordulat éve utáni szovjet-kommunista diktatúra négy évtizede során – eredeti hivatását és az alapítókat megcsúfolva – a külhoni magyarságot megosztó, bomlasztó szándékkal öncélúan működtették Rákosiék, majd Kádárék is.

A rendszerváltáskor a külföldi magyaroktól elidegenített, csak a nevében megmaradt MVSZ-t – újabb funkciókkal fölruházva – az összmagyarság világszervezetévé akartuk átforgalmazni. Közreműködtem benne, felemás eredménnyel. Az ezredforduló után torzovává vált törekvésünk.

Nem a külhoni magyarságot preferáltuk szövetségi munkánkban. Pedig szükség lett volna arra is. A külhoni magyarok ugyanis nem alkotnak lakóhelyi közösségeket, mint például a görögök, az olaszok, a zsidók és jó néhány más náció tagjai. Így az asszimiláció a mindennél meglévő késztetésén túl, nemzetársaink egymástól való térbeli távolsága, individuális beállítódása, történelmi rétegződése, vallási megosztottsága is akadály a nemzeti megmaradást segítő szervezettebb közösségi élet kialakításának, az iskolák és a magyar intézmények létesítésének és fenntartásának. Ebben kellett volna az MVSZ-nek segítenie őket. Nem igazán tudtunk... Pedig sokan készültek hazatelepülni, s talán egy kicsit több odafigyeléssel meg tudtunk volna nyerni sok száz ingadozó családot, közösséget. Töredéke valósult meg ez irányú terveinknek. Zavart keltett körükben is az anyaország politikai váltótagzdaságával kialakult gyakori átszervegetés a velük foglalkozó honi hivatalokban, amihez névváltoztatások párosultak. (Illyés Alapítványból Szülőföld Alap, az Apáczai Közalapítvány és az Új Kézfogás Alap összevonása, a HTMH, majd az MKA fölszámolása, a MÁÉRT, a Segítő Jobb, a Pro Minoritate stb. ügyek). Sok zúrt okozott a 33. éve működő BGA-val azonos néven létesített BG Alapkezelő Zrt. is.

E jelenségek és a mindkét oldalon előállt kádercserék a „hivatalos” szervekkel fokozatosan kialakuló kapcsolatokat elbizonytalanították, a „nemzeti együttműködést” hátráltatták.

A rendszerváltás után kormányzati intézkedésekkel erősíteni kellett volna a – külhoniakban egyre jobban érlelődő, a magyar állammal szolidáris – diaszpóralét feltételeit, és az újjászülető MVSZ révén is feledtetni a dicstelen múlt rossz emlékeit. Sajnos nem így történt.

Nemzetiszolgálatom MVSZ-es éveim (1994–1999) alatt – belső vizályok, balliberális ellen-szél közepette – több örömet és kudarcot éltem át, mint azelőtt bárhol. Erről most nem írok, de a külhoni magyarok fél évszázados történelmét, szellemi honvédő munkáját, kiemelkedő személyiségeit, számos közösségét – e szolgálatban közelebről – megismerve megerősítem, hogy „A szovjet-kommunista zsarnokság évtizedeiben a külhoni magyarok fölbecsülhetetlen szerepet játszottak a keresztény, magyar, nemzeti és polgári hagyományok megőrzésében, az értékmentésben. Nekik köszönhető igen sok fontos szellemi teljesítmény léte, nagy alkotóink túlélése, többek között Békés Gellért, Borbándi Gyula, Csapó Endre, Cseh Tibor, Csicsery-Rónay István, Gombos Gyula, Kovács Imre, Márai Sándor, Sisa István, Szabó Zoltán, Tollas Tibor, Wass Albert, a belső emigrációba kényszerített Bibó István és mások műveinek megjelenítése, hazai megismertetése is. Elévülhetetlen a szerepük az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc örökségének ápolásában, értékeinek hiteles felmutatásában, nemzetközi jelentőségének tudatosításában. Meghatározó részük volt az utódállamokban élő magyarok gondjaiknál fölállalásában, érdekvédelmében, támogatásában csakúgy, mint a magyar demokrácia és a nemzeti függetlenség gondolatának ébrentartásában.”⁵

A kétszer is megválasztott parlamenti Fidesz-szövetség s az Orbán-kormány öt éve alatt sok biztató intézkedés történt, számos régen várt törvény megszületett. Folyamatossá vált a külhoni diákok ösztöndíjas továbbtanulási lehetősége Magyarországon, és megindult a reményt keltő Kőrösi Csoma Sándor Program is a magyar–magyar kapcsolatok építésére. Legfontosabb külhoni referenciáim – Csapó Endre, az *Ausztráliai Magyar Élet* főszerkesztője, Deák Ernő, a *Bécsi Napló* főszerkesztője, a NYEOMSZSZ elnöke, illetve Wurst Erzsébet annak oktatási felelőse, Kunckelné Fényes Ildikó, a LAMOSZSZ elnöke, Lendvai Imre, a KMCSSZ elnöke, Ludányi András és MBK-s vezetőtársai, Magyaródy Szabolcs öregcserkész, a Programus honlap alapítója, működtetője s mások is – elismeréssel nyilatkoznak az említett programokról, biztatónak ítélik az eddigi eredményeket.

Velem együtt aggódnak azonban a – rendszerváltás óta a Kárpát-medencéből – Nyugatra távozott több mint negyedmillió magyar fiatal sorsáért. Ezeknek zöme még nem talált utat a külhoni magyarok közösségeihez, templomaihoz sem. Félő, hogy a világ kohója elnyeli őket. A 33 évi szolgálat után Münchenből hazatért Cserhádi Ferencet, a külhoni magyarok püspökét idézem: „Ha valaki egyszer elhagyta a hazáját, annak azt is vállalnia kellett, hogy előbb-utóbb elveszíti a nemzetiségét. [...] Ha az ember elveszíti önazonosságát, kultúráját, akkor erkölcsi magatartása is veszélyben forog. A saját kultúra mindig tartást ad az embernek. [...] Mi, papok elsősorban az evangelizációval szolgáljuk a magyarságot. Azzal, hogy magyar nyelven misézünk, imádkozunk és énekelünk, magyarul hirdetjük az igét, magyarul szolgáltatjuk ki a szentségeket, látogatjuk a betegeket, és anyanyelvükön beszélgetünk velük, ápoljuk a magyar kultúrát és anyanyelvünket. A vallási és a nemzeti szolgálatot nem lehet különválasztani. [...] Külföldi magyar közösségeink a szó eredeti értelmében agonizálnak: küzdenek a létükért, az életben maradásukért [...] egyre nehezebb papot találni a külföldi magyar szolgálatra [...]. Ebben a nehéz helyzetben mégis igyekszem mindent megtenni a külföldön élő, migráns magyarok érdekében, bár ehhez meglehetősen kevés támogatást kapok mind a befogadó országok, mind a szülőföld egyházától. A főpásztorok külföldön legtöbbször igyekeznek »egységessé tenni« egyházmegyéjüket. Pedig a szentszéki dokumentumok egyértelműen kimondják, hogy a pasztorációban azokra is tekintettel kell lenni, akik már jól beszélnek a helyi nyelvet, de őrizni szeretnék régi, magukkal hozott spiritualitásukat. Az én feladatom az, hogy segítsem a külföldi magyar lelkipásztori szolgálat megmaradását. Ugyanakkor gyakran hangsúlyozom: ha valaki valóban meg akarja őrizni a magyarságát, a Szent István-i örökséget, és utódainak is tovább kívánja adni, ezt elsősorban a Duna–Tisza táján teheti meg. Ezzel kapcsolatban óhatatlanul felvetődik a hazaköltözés kérdése.”⁶

A Szatmári egyházmegyében, Túrterebesben született, Gyulafehérváron teológiát végzett és 1971-ben Márton Áron püspök által fölszentelt Cserhádi Ferenc 1979-ben hagyta el szülőföldjét. Nyugat-Németországban a jezsuiták egyetemén szerzett doktorátust, és 1984 óta Münchenben szolgált magyar misszióban. Az ezredforduló után szentelték püspökké. Azóta mint az MKPK tagja és megbízottja Mindszenty József bíboroshoz hasonlóan és az ő szellemében járja a világot, hogy szolgálatával erősítse a külföldi szétszórtságban élő honfitársaink hitét és ragaszkodását őseink örökségéhez. Nagyon üdvös lenne – ha megszívulva a főpásztor tanácsát, életpéldáját –, fölelevenítenénk a hajdani peregrinációk hagyományát. Nyugatra vándorolt és ott tudással, tapasztalatokkal gyarapodott fiataljainkat számon tartaná, visszavárná, visszahívná a szülőföld, ami egybeesne az ő szándékaikkal is. Ez magyar örökség lenne, de egyelőre nem ez a fő irány. Az újabb vizsgálatok szerint a rendszerváltás óta kivándoroltaknak kb. egytizede térne vissza hazájába. Tájainkra pedig növekvő ütemben jönnek s települnek be idegen migránsok. A magyar emigráció leghűbb tagjai közel fél évszázados száműzetés után is visszatértek közénk. Pedig őket mostohán kitaszították szülőföldjükről.

Életútjuk, magyarságszolgálatuk példát adhat a jövődő nemzedékek számára, amiből néhány momentumot a következőkben fölidézek.⁷

A magyar szolidaritás néhány külhoni éltetőjéről

*Én magyarságom soha nem tagadtam,
de soha nem is kérkedtem vele,
nem pávatoll: egy mártír-pillanatban
csak a bőrömmel együtt jönne le.*
MÉCS LÁSZLÓ

■ Életem adományá, hogy – noha egy fenekestül fölfordult, zaklatott világban, háborúban születtem, és mostoha körülmények között nőttem föl – sorsom összehozott számos kiváló magyar emberrel; határon innen és túl. Olyanokkal, akik tudásukkal, munkájukkal, szeretetükkel és helytállásukkal kivívták elismerésemet, erőt adtak életpályámon. Ifjan, lelkes olva-

sóként faltam a regényeket, együtt dobogott a szívem elmúlt korok hőseivel, de élő példaképeim is akadtak családból, falumból, illetve tanárain, barátaim között. Ahogyan tudtam, igyekeztem nekik megfelelni, őket elismertetni, velük együttműködni. Ilyen háttérrel kerültem felnőtt fejlel munkakapcsolatba a nyugati magyar emigráció néhány tagjával, akikkel szolidaritási akciókat szerveztünk, közérdekű harcainkat megharcoltuk. Ennek hozadéka van: rokonaimnak tekintem őket. Közülük néhányan már a túlvilági magyarsághoz tartoznak. Írásom végén róluk szölok, földidézve pár emlékezetes momentumot életükből.

*A hazatelepült Csicseri-Rónay István
(Bp. 1917. dec. 13. – Bp. 2011. ápr. 22.)*

Író, politikus, könyvkiadó, aki a rendszerváltás után nyomban hazatért 43 évi száműzetéséből. Az amerikai magyar emigráció és a honi közélet kiemelkedő és tevékeny alakja volt. Áldozatos munkája, gyümölcsöző kulturális missziója adomány a magyar nemzetnek.

1943–1947 között a Teleki Pál Munkaközösség ügyvezető alelnöke. 1944-től a Magyar Függetlenségi Mozgalom politikai bizottságának tagja, illegális írások kiadója; aki olyan, ma már legendás hősként tisztelt személyiségekkel dolgozott együtt, mint Bajcsy-Zsilinszky Endre, Szent-Iványi Domokos, Koszorús Ferenc, Donáth György, Szombathelyi Ferenc, Kudar Lajos, Atzél Ede, Kiss Sándor, Soós Géza, Saláta Kálmán, Arany Bálint, Auer Pál, Hám Tibor, Kovács Imre és társaik. 1945–1947 között a Nagy Ferenc, Varga Béla és Kovács Béla vezette Kisgazdapárt (FKgP) külügyi osztályának vezetőjeként kiemelkedő szerepet vállalt az ország demokratikus megalapozásában.

A hazatérés reményét soha föl nem adva 1949-től 1990-ig magyar állampolgárként élt az Egyesült Államokban. Kenyérkereső munkája mellett a magyar emigráció közéletében egykori pártvezetőjével, Nagy Ferencsel vállalt közösséget. Övé volt a *Hírünk a világban* című folyóirat, 1953-ban pedig megalapította s áldozattal működtette az Occidental Press (magyar) Könyvkiadót. A Kádár-korszakban sok tiltott könyvhöz jutottunk általa: Teilhard de Chardintól a száműzöttek naptárán és a forradalom költőin át Márai Sándor *Naplójáig*. Ő fordította le és adta ki magyarul Gaeton Picon *Korunk szellemi körképe* című, népszerű és izgalmas összeállítását a nyugati világot foglalkoztató társadalmi, bölcséleti kérdésekről. Fontos csempészárú volt köreinkben!

1990-es hazatelepülése után – mint haló poraiból újjáéledő főnix – fiatal kortársait meghaladó kezdeményezőerővel, munkabírással vett részt a független, demokratikus Magyarország újrakiépítésében. Ebben társakra lelt hazatelepült, illetve hazajáró emigráns barátai, ismerősei körében. Közöttük említem Varga Béla és Horváth János parlamenti képviselők, Kádár Géza, Gábor Róbert, Cholnoky Tamás, Ludányi András, Sass Márton, Cserenyey Géza, Kraft Péter, Papp László, Szabó György, Lauer Edith, Lendvai Imre, Magyaródy Szabolcs és más tengeren túli magyar nevét, akikkel az általa szervezett összejöveteleken, például a Teleki Pál Emlékbizottság programjain találkoztam. Csicsery és kortársai az Ezerkilencszáznegyvenöt Alapítványt azzal a szándékkal létesítették és működtették, hogy életpasztalaitaikkal – a közelmúlt példaadó embereire emlékeztetve – gazdagítsák a honi társadalom önismeretét, formálják a parlamenti demokráciát, serkentsék a közéletet. Ezen túl – nem kis anyagi áldozatot és sok közmunkát vállalva – István létrehozta, szervezte-elnökölte még a Zichy Mihály Alapítványt, a Teleki Pál Munkaközösség Alapítványt, a zenei életet serkentő Veress Sándor Társaságot, amelyek termékenyülően hatottak a magyar kultúrára, közéletre, az értékörzésre. A hazáhozott Occidental Press Kiadóval szintén ezt szolgálta. *Csillagos órák, sorsfordító magyarok* címmel 2000-től rendkívül hasznos, újkortörténeti sorozatát jelentette meg kb. 25 kötetben. Három évig válllvetve küzdöttünk azért, hogy Teleki Pálnak szülővárosában szobrot állítsunk. Kitaró hűségének, szívósságának köszönhető, hogy vezetésével – hazug és nemtelen politikai támadások miatt Budaváron nem tudtuk, de a befogadó – Balatonbogláron 2004. április 3-án végül fölállíthattuk Teleki Pál tudós-államférfi, Rieger Tibor alkotta bronzszobrát. E szoborállítás kordokumentumát – a velem együtt szerkesztett *Fehér Könyv a Teleki-szoborról* című kötetet – kiadta. A meggyalázott 1956-os szabadságharc 50. évfordulója és Teleki Pál tiszteletére 2006-ban hárman (Ő, Rieger T. és én) alapítottuk a Teleki Pál-érdemem kitüntetését. Ezt kiemelkedő magyarságszolgálatért arra érdemes személyeknek, szervezeteknek évente adományozza a Bethlen Gábor Alapítvány, határon innen és túl.

*A hazajáró Kovács Andor
(Csurgó, 1920. aug. 11. – Bázél, 2012. dec. 31.)*

A jómódú és jólelkű csurgói gazdafüű, háromévi szovjet hadifogságból hazatérve vasutas lett. Az 56-os forradalom lelkes híveként a csurgói Forradalmi Bizottság elnökévé választották, ahol helyállt. Rendkívül fontos összekötő-hírvívő szerepet is vállalt a szabadságharcban, amelynek leverése után nehéz szívvel menekült a ráváró súlyos ítélet elöl.

A gyors hazatérés reményében (37 éves!) magántanuló az Innsbrucki Magyar Gimnáziumban. Elsajátította a német nyelvet. 1966-tól a Bázeli Egyetemen tanult tovább, és közgazdász lett. Mindez munkahelye támogatásával történt, ahol becsülték ambícióját, kitartását, szaktudását, s előléptették. Hű és szorgos munkatársuk maradt negyedszázadon át, de amikor lehetett (1982-ben) nyugdíjazását kérte. Ekkorra ugyanis már oly nagy feladatokat vállalt nemzetársai – a bázeli, a svájci és az európai magyarok – szolgálatában, amelyek egész embert kívántak. 1982-ben öt választották a legjelentősebb nyugat-európai civilszervezet, az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (EPMSZ) elnökének. Az 1969-ben Bécsben alakult, majd 1982 után bázeli székhellyel működő Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, melynek alapítója Szabó Zoltán, tiszteletbeli elnöke Cs. Szabó László, első főtítkára Szépfalusi István volt, majd később javarészt svájci elnökei lettek: Tóth János, Szöllősy Árpád, Kovács Andor, Bárczay Gyula, Szöllősy Pál, akiknek vezetésével tevékeny könyvkiadást folytató, konferenciákat rendező szervezetté vált. Kovács Andor elnöksége (1982–1986) alatt az EPMSZ adminisztrációját, könyvkiadást, könyvterjesztést Bázélbe vitte, szárnyai alá vette. A Szabadegyetem évi konferenciái és a Kovács Andor legendás bázeli könyvraktárából terjesztett kiadványok nagy szerepet játszottak a magyar emigráció szellemiségének ápolásában; főleg az anyaországi, a határon túli és a küllhoni magyarok közötti kapcsolatok építésében és a hazai rendszerváltás szellemi előkészítésében. Tevékeny hatásuk a magyar nemzetegyesítésben és a szellemi honvédelemben is megmutatkozott.

Amidőn 1985-ben engedélyezték a Bethlen Gábor Alapítvány legális működését, igen jelentős támogatást kaptunk Kovács Bandi bácsi kincsestárából. Több száz olyan művet adományozott a Szabadegyetem kiadványaiból, amelyek hiánypótlóak voltak a honi szellemi életben. Csak néhány szerzőt említek, akik tiltott listán szerepeltek, mint pl. Cs. Szabó László, Borbándi Gyula, Szabó Zoltán, avagy Bibó István, Janics Kálmán, Hamvas Béla és mások, akiknek munkáit hazánkban nem adták ki, azokat titokban olvashattuk. E könyvadomány – Nagy Gáspár titkáruk közvetítésével – hamarosan gazdákra lelt; s anyagilag, szellemileg hozzájárult induló Alapítványunk működéséhez.

Kovács Andor a jó gazda gondosságával, figyelemmel kísérte, számba vette, elemezte a nyugat-európai magyar közösségeket. Felelős sors társaival (Arató László, Ghéczy Iván, Jaczkó László, Luka László és mások) szövetkezve 1967-ben létrehozták a magyar kultúra külföldön való fejlesztését szolgáló ún. „Becsületadó Alapítványt”. Támogatták a küllhoniak hitéletét, az iskoláikat és kulturális kapcsolataikat fejlesztő törekvéseket. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc örökségét, emlékét példásan ápoló személyeket, szervezeteket pedig Nagy Imre-díjjal (1968-tól!) jutalmazták.

Svájci patrónusunk 1990-től fontos szerepet játszott a magyarországi protestáns és katolikus középiskolák újraindításában, illetve a működésükhöz szükséges küllföldi források megszerzésében. Sokat tett a magyar mezőgazdasági szakképzésért is. Csurgó város, a helyi református gyülekezet és a Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium igazi patrónusa volt, aki a jelentős anyagi támogatáson túl páratlan örökséget hagyott szűkebb hazájának, szülővárosának – az ország egyik legjobb, legalaposabb honismereti tankönyvét, az *Évezredek ágsorsok Dél-Somogyból* címűt. Közreműködtem ennek a Magyar Millenniumra készült összeállított EURÓPA I–II. kötetének szerkesztésében.⁸ Ő kért meg rá. A Magyarok Világszövetségének szolgálatában végzett közös munkánk során baráti közelségbe kerülünk egymással. Kovács Bandi bácsi széles körű tudásával, munkakapcsolatokban edzett tapasztalatával, bölcs emberismeretével, emberségével és a maga önzetlen példájával képes volt a világszervezet szinte szétfeszítő indulatok és ellentétek csillapítására. Békéltető volt, aki hivatalvezetői-főtítkári munkámat sokoldalúan, mindenben segítette. Sorsom ajándékának tartom, hogy 2000-ben a Bethlen Gábor-díjat, Szászfalvi László csurgói lelkész laudációját követően, én adhattam át neki nemzetszolgálatáért. Kovács Andor jó svájci állampolgár volt, és hű magyar hazafi maradt. Ahogy vallotta: úgy tekint a befogadó, otthont adó, őt és munkáját egyaránt megbecsülő Svájcra, mint házasember a feleségére, Magyarországra pedig, mint az édesanyjára. Kötődik mindkettőhöz, az egyikhez mert szülője; a másikhoz, mert maga választotta. Úgy vélte, hogy aki száműzöttként jól beleágyazódott választott befogadó országába, az többet tud tenni hazájáért, ha ott marad, szolgálja tovább népét, ahogyan tudja. Ott-hona Svájc, hazája Magyarország volt, és maradt haláláig.

Nem fejezem be, csak berekesztem emlékező esszémet, amelynek végén Ludányi András karácsonyi ajándékát, Cseh Tibor *Csernától a Reménység taváig* című könyvét emlitem. E csodás műről elsőként Cseke Péter a *Korunk* 2014. októberi számában közölt méltó recenziót. Hozzáfűzők néhány sort. Azt hittem, ismerem Cseh Tibort, hiszen 1995-ben az ITT-OTT-on és Fillmore-ban a KMCSSZ jubileumi taborán is találkoztunk; beszélgettünk, jókat énekeltünk és villámposta-levelezőtársak maradtunk haláláig. Könyve olvastán tudtam meg, hogy legendás székely hőseink egyike volt ő. Nekünk, külhoni és óhazai magyaroknak. Könyvét szívem szerint minden családnak – kiváltképp lelkészeknek, tanároknak, egyesületi vezetőknek, egyetemistáknak – ajánlanám: olvassák! Hallják meg Tibor üzenetét, érzékeljék hazaszeretetét, kötődését szülőföldjéhez és székely népéhez, amelyért minden áldozatra képes volt. Vegyünk példát róla! „Mint a csiga a házát, úgy hordozzuk magunkkal a magyarságot” – írta, de holta után ősei mellett akart pihenni Alsócsernátonban. Hazatért. Cseh Tibor első óhazai elismerését, a Márton Áron Emlékérmét 2000-ben kapta, Ludányi András laudációjával. Örülök, hogy – 15 év múltán – kitűnő könyvével adózhatunk a külhoni magyarok székelyföldi hőse érdemeinek, aki hajdani sorstársa, Mikes Kelemen emlékét idézi: „és úgy szeretem már Rodostót, hogy soha el nem felejtetem Zágont.”

Buda, 2015. január 21.

Bakos István

■ JEGYZETEK

1. Bakos István (szerk.): *Alapítvány a nemzet javára*. A Bethlen Gábor Alapítvány negyedszázada (1980–2005). Püski – BGA Bp., 2005. 320 p.
2. *A Bethlen Gábor Alapítvány kitiüntetései és kitiüntetettjei 1983–2014* (az Alapítvány honlapján).
3. *A Magyarok Világszövetsége az egyetemes magyarság szolgálatában*, ITT–OTT (USA), 1996/1. 11–19.
4. Az Alapszabály szerint a világszervezet legfontosabb célja, hogy „támogasson minden olyan munkát, amely arra irányul, hogy a külföldön élő magyarok között a magyar nyelvet és kultúrát megőrizze és fejlessze, az összetartozást ápolja, az Óhaza és a külföldi magyarság közötti kapcsolatokat erősítse, a külföldi magyarok életét és külföldön elért eredményeit állandóan figyelemmel kísérje.” (Asz. 2§)
5. Bakos István: *A nyugati magyarok a rendszerváltoztatásban*. Bp., 2013. RETÖRKI, Kézirat, 138 p.
6. Elmer István: *A magyar vándorok püspöke hazatért*. Találkozás Cserháti Ferenc főpásztorral. Új Ember, 2015. I. 25.
7. Cseh Tibor: *Csernától a Reménység taváig*. Szerk. Ludányi András. Fekete Sas Kiadó, Bp., 2014. 518 p.; Bakos István: *Órtállók az ezredfordulón*. Balaton Akadémia Kiadó, Szent György könyvek, 2014. 78 p.
8. Kovács Andor: *Évezredes ágsorsok Dél-Somogyból*. Új Csurgói Könyvtár 2000. 271 p.; Kovács Andor: *Világ magyarsága: Európa I–II*. MVSZ Nyugati Régió, Bp., 1999. 152, 430.

